HYPOSTASES OF OTHERNESS IN VIAȚA LUI KOSTAS VENETIS BY OCTAVIAN SOVIANY

Ioana Nelia (Copilu)
PhD. student, „Alexandru Piru"University of Craiova

Abstract:In neo-historical fiction, parodic intertextuality specific to historiographic metafiction diminishes in favor of an exotic discourse, because it is implicitly a camouflage, deconstruction and fundamental reconstruction based on spectacularity. We aim to explore the strategies of representing the past in the novel The Life of Kostas Venetis by Octavian Soviany.
The novel The Life of Kostas Venetis presents the mystery of the life of the young Kostas Venetis, from the late19 th century, who is experiencing a spectacular change.The book was conceived around a real name, discovered by her girlfriend Nora Iuga, in a Berlin cemetery. Intertextuality, fiction, violence and scenic descriptions make their presence felt abundantly.

Keywords: neo-historical fiction, historiographic metafiction, exoticism, representing strategies, otherness.

1. Introducere

În lucrarea de față ne propunem să evidențiem strategiile de nuanțare a trecutului în romanul *Viața lui Kostas Venetis* de Octavian Soviany. Cartea a fost concepută în jurul unui nume real, descoperit de prietena sa Nora Iuga, într-un cimitir berlinez. Astfel, Kostas Venetis a existat cândva. Biografia lui Kosta Venetis este menită să ne reamintească *Decameronul*, prin prezentarea secolului al XIX-lea.

Istoria și ficțiunea sunt discursuri complementare, după Christopher Kremmer, autorul amintind de Mikhail Bakhtin și Hayden White pentru a evidenția dialogul interdisciplinar dintre istoriografia ficțională și nonficțională și conchide că "Our histories – fictional and nonfictional – are hybrid creations comprising evidence, speculation and invention" (Kremmer 2015: 3).

2.Ficțiunea neoistorică

Prin tradiție, istoria și ficțiunea neoistorică sunt două tipuri de discurs înfățișate ca fiind antitetice.

Impactul conceptului propus de Linda Hutcheon- metaficțiune istoriografică, asupra teoriei literare contemporane a fost important, întrucât termenul a fost preluat şi rediscutat pe scară largă

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)

de alţi teoreticieni ai postmodernismului, devenind un concept de referinţă în fenomenul postmodern literar.

Conform Lindei Hutcheon, există două moduri diferite de a nara metaficțiunea istoriografică: fie cu multe puncte de vedere, fie un narator care controlează naraţiunea, vocea narativă fiind înlocuită cu ludicul unei naraţiuni imprecise.

> „Metaficţiunea istoriografică menţine distincţia dintre auto-reprezentarea ei formală şi contextul ei istoric şi, procedând astfel, problematizează însăşi posibilitatea cunoaşterii istorice, deoarece nu există reconciliere, nici dialectică aici – doar contradicţii nesoluţionate”(Hutcheon 1988: 197).

Romanele istorice apărute în ultimii ani au ilustrat cu succes acest concept prin scrierile unor autori ca: Ștefan Agopian, Filip Florian, Octavian Soviany, Ioan Groșan, Radu Aldulescu, Doina Ruşti, Răzvan Rădulescu, Diana Adamek etc.

Spre deosebire de metaficțiunea istoriografică, romanele neoistorice contemporane nu sunt la fel de complexe, la prima vedere, deși revizitarea trecutului nu este decât o formă de a înțelege realitatea actuală. În ficțiunea neoistorică, intertextualitatea parodică specifică metaficțiunii istoriografice se diminuează în favoarea unui discurs exotic, deoarece implică și o camuflare, deconstrucția și reconstrucția fundamentându-se pe spectaculozitate.

Definirea termenului de *neo-istoric* este contradictorie, paradoxul postmodernismului fiind infuzat și aici: permisiv în planul discursiv și limitativ în planul conținutului:”neo-historical novel may be understood as a book-length work of fiction written in the postmodern period after the Second World War and at least fifty years after the period it describes, with a self-conscience sense of the relationship between the literary work and the events it narrates” (Kremmer 2015: 15).

În 2014, Elodie Rousselot a menționat în volumul său *Exoticising the Past in Contemporary Neo-Historical Fiction*, că rescrierea trecutului este asemănătoare strategiilor pe care le presupune în literatura de călătorie, recursul la categoria exoticului:

> „In this respect, the concept of the <exotic> offers a relevant mode of thought with which to consider the function of the past in neo-historical fiction, with the geographical displacement of the exoticist project being replaced by historical distance. The exotic, as it is understood in this collection, does not necessarily imply the presence of distant locales, strange customs, and foreign characters. Rather, the essays in this collection analyse the ways in which the past itself is perceived as <exotic> in neo-historical fiction, and the function that such a construction of otherness might perform” (Rousselot 2014: 6)

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)

Pentru Elodie Rousselot -*Exoticising the Past in Contemporary Neo-Historical Fiction*- conceptul de exotic este esențial pentru perceperea trecutului în romanul neoistoric.
În cadrul romanului istoric, adevărul sau iluzia adevărului factual este recuzată în ficțiunea neoistorică.

3. Conceptul de identitate – alteritate

Identitatea unei persoane reprezintă ceea ce o face asemănătoare cu ea însăși și în același timp diferită de ceilalți. În accepțiune generală, identitatea rezidă din faptul de a fi identic în fiecare moment cu sine însuşi, exprimând starea unui lucru de a fi ceea ce este, păstrându-și caracterele fundamentale. În schimb, alteritatea, reprezintă caracterul a ceea ce este diferit de un eu, dar şi senzaţia de a fi altcineva, de a fi un altul. Identitatea se bazează pe ideea de unitate, care elimină schimbarea, alteritatea.
Sunt teoreticieni ai identității care remarcă această criză a conceptului:

> „Pe ce temei îți accepți identitatea? Dacă motivele sunt externe, atunci identitatea ta este puternică – dar asta înseamnă că există pe lume un principiu mai puternic decât identitatea, la care trebuie să facem cu toții apel" (Wieseltier 1997: 72).

În viziunea filozofului francez Emmanuel Lévinas, alteritatea presupune apelul către Celălalt, iar acest act de identificare, exprimă adevărul individual şi oportunitatea de a-l detecta pe Dumnezeu. Alteritatea constă în renunţarea la singurătate, cu gândul de a lua în posesiune imaginea celuilalt.

Alteritatea instituită ca și categorie filosofică asigură trecerea de la Unu la Multiplu și nu poate exista în afara relației ei cu identitatea, pe care nu o anulează ca atare, ci o presupune.

Comunicarea cu Celălalt ţine de o necesitate vitală, de o cunoaştere reciprocă, filosoful francez căutând o relație cu Celălalt, fenomenologia lui Lévinas abordează dintr-o nouă perspectivă fundamentul eticii și stabilește dimensiunea umanului.

Plasându-l pe Celălalt înainte de orice altceva, apariția acestuia este suficientă pentru a institui etica și responsabilitatea.„Între mine şi Celălalt se așterne de fapt întregul univers moral", susține Lévinas.

Alteritatea Celuilalt şi problematica chipului urmărește o posibilă tipologie a Chipului/Feţei aşa cum apare în filosofia lévinasiană. În cadrul acesteia, Chipul celuilalt impune o responsabilitate, care anulează orice putere. Chipul este modul esenţial de exprimare, de apariţie a Celuilalt, Aproapele este cel care ne privește, este ceea ce noi nu suntem.

Pentru Lévinas, „făptașul fundamental al sciziunii între Același și Altul este un raport non-alergic între Același și Altul" (Lévinas 1998: 273).
Acesta consideră că etica este o punere în scenă a libertății unui eu ce se confruntă cu alteritatea. Raportul „față în față" se stabilește între Cineva și cu totul Altcineva, Celălalt nu este cu adevărat Celălalt, decât dacă alteritatea lui e absolut inseparabilă.

Identitatea literară, din prisma studiilor literare, presupune o abordare comparativă.

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)

M.M. Bakhtin, confirmă faptul că identitatea ficțională este reprezentată prin alternanța dintre identitate și alteritate.Argumentația lui Bakhtin devine evidentă pentru problema interacțiunilor culturale:

> "Literature is an inseparable part of the totality of culture and cannot be studied outside the total cultural context. […] The literary process is a part of the cultural process and cannot be torn away from it" (Bakhtin 1986: 140).

4.Alteritate în romanul *Viața lui Kostas Venetis* de Octavian Soviany

Viața lui Kostas Venetis, roman picaresc, are ca motto un fragment din opera Marchizului de Sade: „Dacă povestaşul nu devine amantul propriei sale mame din clipa în care aceasta l-a adus pe lume, atunci să nu mai istorisească niciodată".

O mare parte din roman se petrece în spațiul balcanic: Grecia, Istanbul, București, dar și occidental: Viena, Paris, Veneția, din secolul al XIX-lea. Kostas își expune povestea cu un iz fatalist:

> „Mi-am amintit despre cercul care se învârte înainte și înapoi și am priceput că totul se face în lume prin lucrarea celor zece puteri care izvorăsc din Cel Nesfârșit, binecuvântat fie-i Numele. Iar omul e alcătuit tot din aceste puteri: în picioare e Temelia, Slava Pământească- în pântece. Lumina- în inimă"(Soviany: 427).

Așa cum finalul romanului, cuprinde mitul poveștii fără sfârșit: „Din orice poveste care se termină se naște mereu o altă poveste. Cine știe, poate Kostas Venetis n-a murit niciodată" (ibidem: 427), evidențiind în acest sens fragilitatea vieții.

Tonul confesiunii reflectă caracterul polifonic al romanului, Soviany alternează două voci la persoana I- „Nemțoaica", băiețandrul care scrie fără modificări relatarea grecului Kostas Venetis, pe patul de moarte. Scribul inventează o altă poveste, la comanda lui signor Tomasso, Kostas scriind în secret propria variantă, pe care o găsește Soviany într-un anticariat din Bruxelles, așa cum citim în preambulul romanului:

> „Câțiva ani mai târziu, răscolind prin rafturile unui anticariat din Bruxelles, am găsit o carte ciudată, intitulată *La vie de Kostas Venetis*. Pe copertă nu figura nici numele autorului, nici anul de apariție" (ibidem: 9).

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)

Kostas Venetis îi cere scribului său să redacteze istoria pe care i-o relatează „fără să adaugi nimic de la tine” și în același timp, meditând pe tema identităţii dintre “viaţa scrisă” şi “viaţa adevărată”:

„Te-am trimis să cumperi cerneală și hârtie de scris fiindcă îți voi istorisi viața mea, iar tu o vei însemna pe hârtie întocmai după cuvântul meu, fără să pui nimic de la tine.
În loc să mă mărturisesc popilor, mă voi mărturisi ție, care ești un suflet nevinovat, căci în Cartea Sfântă scris este să ne mărturisim păcatele unii altora”(ibidem:17)

Biografia lui Kostas Venetis cuprinde acel gust pentru spectaculozitate împletit cu senzaționalul, caracteristici ale romanului istoric actual. Începe cu ceea ce se sfârșește, în ideea echivalenței dintre viață și scriitură:

„Pe mine nu leacurile tale m-au întors la viață, ci grija ca povestea vieții mele să nu rămână neterminată, iar dacă voi izbuti să-mi duc istorisirea la capăt însemnează că am biruit moartea. Am citit în cărțile povestașilor celor vechi despre numeroși oameni care și-au cîștigat viața în schimbul unei istorii” (ibidem: 214).

Ambiguitatea romanului este evidențiată și de povestirile halucinante, în care întâlnim aventuri interzise, violență, lovituri de teatru. Regăsim aici procedee autoreflexive care evoluează în jurul clișeului de lume ca teatru.

O mare parte din roman se petrece în Bucureştiul celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea unde moravurile fanariote n-au dispărut, iar viaţa politică este înțesată de intrigi, uneltiri, conspirații, deasupra tuturor tronând figura malefică a lui beizadea Mihalache. Acesta supraveghează tot ce se întâmplă în palatul principelui ori în conacele boierești, fiind temut de toată lumea:

„În palatul lui, ascuns în fundul unei grădini se petreceau multe lucruri înfricoşate despre care negustorimea din Podul Calicilor povestea mai pe ocolite la o cană de tulburel […] Era vorba de răcnete care se auzeau noaptea din dosul ferestrelor ferecate şi de zornet de lanţ ruginit, de umbre albe ce rătăceau printre platanii din parc la lumina luceafărului de dimineaţă şi, mai cu seamă de fete de negustori, ba chiar de boieri, dispărute de la casele lor şi găsite apoi cu burţile despicate –după ce petrecuseră preţ de-o noapte în palatul lui beizadea Mihalache – prin lacurile de la marginea Bucureştilor.” (ibidem:178)

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)

Beizadea Mihalache întruneşte şi prin intermediul reşedinţei sale, caracteristicile unui spaţiu fantastic, în care noţiunea timpului se pierde, fiind ispitiți de bucate și arome ademenitoare:

> "Totul era uriaş în cuhnia lui beizadea Mihalache: vetrele în care perpeleau la jăratic hartanele de mistreţ şi spinarea de căprioară; frigările pe care erau înşiraţi claponii îndopaţi şi păunii umpluţi cu fistic şi cu migdale; oalele în care clocoteau umpluturile noastre greceşti, drese cu măghiran şi cu busuioc, rasolurile şi tuslamalele; cuptoarele unde coceau pateurile de aluat fraged ca petala de trandafir, sarailiile şi baclavalele."(ibidem:180)

Kostas Venetis călătorește mult– cunoaște mizeria și farmecul Istanbulului, un București pitoresc, Parisul, splendoarea Vienei și încântătoarea Veneție – întâlnind oameni din toate mediile sociale. El se descrie ca fiind la fel, de la naștere până la bătrânețe, predestinat păcatului:

> „Dumnezeu ne alcătuiește pe unii drepți, iar pe alții strâmbi și schimonosiți. Dar cum ar ieși la lumină dreptatea dacă n-ar exista nedreptatea și cum s-ar putea recunoaște cele frumoase altminteri decât prin felul în care se deosebesc de cele schimonosite?
> De mic copil, eu, Kostas Venetis, m-am cunoscut strâmb și strâmb am rămas până la bătrânețe." (ibidem: 16-17)

Numele celor cinci capitole ne duc cu gândul la un fel de inspirație cabalistică: „Picioarele", „Pântecele", „Inima", „Capul", „Coroana". Fiecare capitol conține o poveste, care în interiorul ei are alte povești. Destinul eroului pare marcat de fatalitate, puse în balanță- Binele și Răul- sunt doar două forțe egale:

> „Atunci, eu, Kostas Venetis am înțeles că sunt numai pulbere și țărână risipită de vânt, blestemat fiind de iubirea lui Dumnezeu, care pe unii îi binecuvântează și pe alții îi blestemă, prin unii naște și prin alții ucide, clădește prin unii și năruiește prin alții."
> (ibidem:198)

În evocarea istorică nici unul dintre predecesorii lui Soviany nu a îndrăznit să intre atât de profund în mintea și sufletul personajelor, surprinzând o serie de caractere dominate de răutate:

> „Unele din lucrurile pe care ți le povestesc s-au petrecut poate cu adevărat, altele doar în vis și-n închipuire. Fiecare dintre noi are o viață visată și o viață trăită, între care nu trebuie însă să facem nici o deosebire, căci în fața lui Dumnezeu, păcatul cu gândul ori visul și păcatul cu fapta sunt una (ibidem: 97)"

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)

Kostas Venetis are intuiția unei realități în altă dimensiune, conștiința sa umple totalitatea existenței și a imaginabilului. Creează sentimentul prezenței unei umanități aievea, cu năzuințe și nereușite, împliniri și drame, într-un efort de a descoperi cine este, cum este. Astfel, scriitura devine destin.

Concluzii

Octavian Soviany mânuieşte cu multă abilitate toate instrumentele care au rolul să creeze atmosferă, fiind conştient de potenţialul artei sale. De cele mai multe ori avem senzaţia că trecutul nu poate fi recuperat decât prin trucuri învăţate de Venetis de la Aleppo Aleppi, fostul duce de Beaulieu.

Introducerea ficțiunii istorice în postmodernism, evidențiază modul indirect al caracteristicilor acestei poetici- prin trecut sunt prezentate contexte actuale.

Astfel, strategiile de recuperare a trecutului manevrează decupaje originale prin acumularea detaliilor, dar și prin finalul deschis și construcția frazei.

BIBLIOGRAPHY

Surse

Soviany, Octavian, 2013, *Viața lui Kostas Venetis*, București, Polirom.

Referințe

Baudrillard, Jean, Guillaume, Marc: *Figuri ale alterității*, Editura Paralela 45, București, 2002.

Bakhtin, M.M.,1986. *Speech Genres and Other Late Essays*, Edited and translated by Caryl Emerson and Michael Holquist, Austin: University of Texas Press.

Heilmann, Ann, Llewellyn, Mark. 2010. Neo-Victorianism. The Victorians in the Twenty-First Century, 1999-2009. Palgrave Macmillan UK.

Hutcheon, Linda, 2002, *Poetica postmodernismului*,traducere de Dan H. Popescu, București, Ed. Univers.

Hutcheon,Linda, 1997, *Politica postmodernismului*, traducere de Mircea Deac, București, Ed. Univers.

Hutcheon, Linda. 1989. “Historiographic metafiction. Parody and the intertextuality of history”. Intertextuality and Contemporary American Fiction, edited by O’Donnell, P. and Robert Con Davis. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 3-32.

Kremmer, Christopher. 2015. “From dialectics to dialogue: Bakhtin, White and the ‘moorings’ of fiction and history”. TEXT. Fictional histories and historical fictions: Writing history in the twenty-first century, edited by Camilla Nelson and Christine de Matos. 28 (1). http://www.textjournal.com.au/speciss/issue28/Kremmer.pdf (consultat 4 aprilie 2019).

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)

Lange, Victor. 1969. “Fact in fiction”. Comparative Literature Studies. 6 (3). 253-61.
Lévinas, Emmanuel,2000, *Între noi. Încercare de a-l gândi pe celălalt*, Bucureşti, Editura ALL.
Lévinas, Emmanuel, 1998, *Totalitate și infinit*, traducere de Marius Lazurcă, Iași, Polirom.
Lodge, David. 1990. After Bakhtin: Essays on fiction and criticism. London: Routledge.
Mc Hale, Brian, 1987, *Postmodernism Fiction*, London, New York, Routledge.
Mușat, Carmen, 2002, *Strategiile subversiunii Descrierea și narațiunea în proza postmodernă, postfață de Mircea Martin,* Piteşti, Paralela 45.
Popa, Delia: Emmanuel Levinas, 2007, *Les aventures de l’economie subjective et son ouverture a l’alterite*, Lumen, Iaşi.
Rousselot, Elodie, 2014, “Introduction”, in Elodie Rousselot (ed.), Exoticising the Past in Contemporary Neo-Historical Fiction, Hampshire, Palgrave Macmillan, 1-16.
Wieseltier, Leon, 1997, *Împotriva identității*, Iași, Polirom.

BDD-A29750 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 09:34:00 UTC)